

ԲԱՐԱԿԱՑԱԻ ԾԱԳՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Բժշկ. Գր. Տէր-Գրիգորեանցի (Ղզլարցի)

«Մուրճ»-ի վեցերորդ համարում, Գրախօսութեան մէջ, բժշկապետ Աւետիք Բաբայեանցի դրածքի մասին խօսելով մէջ բերեցինք թոքախտի տարածման այն նշանաւոր պատճառը, որի վերայ պ. բժշկապետը հասարակութեան ուշքն է դարձնում, այն է՝ վարակումը. նոյնպէս քիշեցինք այն միջոցները, որ նա առաջարկում է վարակման միջոցով տարածելու առաջն առնելու համար: Պ. բժշկապետի այդ փոքրիկ և արժանազին գրքոյը պէտք է, որ ամեն հայերէն կարդացող ուշադրութիւնով ուսումնասիրի և ոչ միայն ինքը իւր շրջակայքում գործադրի, այլ և ամեն տեղ, ուր կարող է, ջերմեռանդութիւնով քարոզի, որ կատարեն նորա խորհուրդները: Դորանով վարձատրւած կը լինի հայ մարդու համար քրտինք թափողը:

Բացի դորանից, բազմաթիւ նշանաւոր բժիշկներ, նոյնպէս և պ. Բաբայեանցը, թոքախտի գլխաւոր պատճառներից մինը ժառանգութիւնն են համարում:

Բայց կա՞ն արդեօք այնպիսի հանգամանքներ, որոնք ուղղակի կարող են թոքախտ յառաջ բերել և այնպիսիները՝ որոնք կարող են նորա յառաջ գալուն օգնել, երբ մարդս տրամադրութիւն ունի: Եւ մենք պէտք է ասենք, որ այդ հանգամանքները գոյութիւն ունին: Դոցանից երկուսի վերայ՝ Թիֆլիսի վերաբերութեամբ՝ կամենում ենք այս յօդւածով մեր ընթերցողների ուշքը դարձնել:

Փրանսիացի նշանաւոր սիֆիլիտօլօգ Լանսերօն, խօսելով արաղի և զինու. վնասակարութեան մասին, մէջ է բերում այն վնասները, որոնք կրում են զինով արբեցողները մի յօդւածում, որ ահա՛.

Lanceraux, Etude comparé des effets produits par les différentes boissons spiritueuses. Bullet. de l'Acad. de med. p. 1524—1534. 1885: Բացի թեթեւ կերպով մարսողութեան խանգարելուց՝ լեարդի խրչոփուքից ¹⁾ (սե ջիգեարի կուչ գալուց), համարեա գլխաւորապէս միայն չափից դուրս գինի խմելուց յառաջ են գալիս նոյնպէս նեարդային հիւանդութիւններ, ինչպէս՝ անքնութիւն, քնած ժամանակ սրտին պառկելը, արտաքին նեարդերի անբնական զգացումները, բանդագուշանքը շատ անգամ, նոյնպէս և թոքերի և փորոտիների թաղանթի տուբերկուլոզը, ասել է թէ՝ բարակացաւ:

Այդ ամենը Լանսերո'ի կարծիքով յառաջ է գալիս ուղղակի գինուց: Թողնելով միւս կողմը արաղի և ուրիշ ըմպելիների և նոցանից յառաջ եկած հիւանդութիւնների մասին ասածը, մենք մեր ընթերցողների ուշքն ենք դարձնում այն խօսքերի վերայ, ուր նա ասում է, որ գինին՝ ի հարկէ չափից դուրս գործ դրած՝ յառաջ է բերում թէ թոքերի և թէ փորոտիների տուբերկուլոզ, այն է՝ բարակացաւ:

Մինչև այժմ ամեն մայր և հայր մեզանում, հէնց որ երեխան մի քանի ամսական է դառնում, անխտիր ածում են երեխայի բերանը գինին և եթէ նա շատ է խմում, ուրախանում են ծնողները և պարծենում, որ նոցա կարլուէն, Մարուէն կամ Օլան գինի շատ է խմում: Մի քանի երեխաներ այնքան սովոր են գինի խմելուն, որ անպատճառ պահանջում են ջուր չը խառնած գինի: Խսկ եթէ ջուր խառնել՝ չեն խմում: Իսկ երբ երեխան առհասարակ գինի չէ խմում կամ սակաւ է խմում, այն ժամանակ ծնողները տխրում են: Ինչքան էլ որ ծնողները քիչ զարգացած լինին, բացառութեամբ մի քանիսների, եթէ նորանց բացատրես, թէ գինին երեխաներին կարող է զանազան նեարդային հիւանդութիւններ պատճառել, նոյնպէս խելապատակի բորբոքումն, վերջապէս ամենաքիչը երեխային կը բթամտացնել՝ այն ժամանակ նոքա զգուշանում են: Բայց ծնողներից ոչ մէկը անգամ չի երեւակայում, որ նոցա որդկերանցից մի քանիսը իրանց մանկական հասակում գինի գործ ածելուն սովորելով ժա-

¹⁾ Լեարդի խրչոփուքի հետեանքը ջրգողութիւնն է, որից և երբեմն արբեցողները վախճանում են:

մանակով պատանեկութեան կամ երիտասարդութեան մէջ յայտնի արբեցողներ կը դառնան, որոնց կեանքը թոքախտով կը վերջանայ։ Կան Թիֆլիսում տներ, ուր մի քանի եղբայրներ՝ ծագելով առողջ ծնողներից, բայց մանկութիւնից աւելորդ զինի գործ ածելու սովորած լինելով՝ արբեցողութիւնից միմեանց ետեւից բարակացաւով են վախճանւել։ Կան հասակաւոր մարդիկ, որոնք ծագում են առողջ գերդաստաններից, տարիներով ահագին քանակութիւնով զինի գործ ածելուց յետոյ, սկսում են արիւն թփել և համարեա շատերը շարունակելով խմել՝ վերջապէս թոքախտից մեռնում են. իսկ սակաւները բժշկի խորհրդով զինի խմելուց հրաժարւելով, կամ առողջանում են կամ գոնէ փոքր ի շատէ տանելի կեանք են վարում։ Մենք ինքներս վկայ ենք եղել, թէ ո՛րչափ մեծ ազդեցութիւն ունի բժշկի խորհուրդը այդպիսիների վերայ։ Ինչ որ կը վերաբերի այն անձերին, որոնք ի ծնէ թոքախտի տրամադիր են, դոքա մեծ մասամբ մի քանի անգամ լաւ արբենալուց յետոյ, սկսում են արիւն թփել և ուղղակի խոտտովանում են բժշկին, որ մի քանի օր առաջ ընկերների հետ քէֆ են արել և ապա սկսել են արիւն թփել կամ թէ մի քանի անգամ է պատահել նոցա հետ, որ իւրաքանչիւր քէֆից յետոյ արիւն են թփում։ Ասել է թէ՛ զինով շուտ շուտ արբենալը ամեն առողջ մարդուն էլ մնասակար է և կարող է ուղղակի թոքախտ յառաջ բերել. իսկ թոքախտի տրամադիրների համար՝ զինով արբենալը ուղղակի թոյն է։ Ինչպէս օրինակ մի կատարեալ առողջ մարդու, որ առողջ գերդաստանից էր ծագում, թէ որքան զինի էր խմել, որ նա սկսել էր արիւն թփել՝ կարող է հետեւեալ օրինակը ծառայել։ Նա ինքն ինձ պատմել է, որ աւելի քան տասն տարի կը լինի, որ նա օրը վեց շիշից պակաս զինի չէ խմել, բայց պատահել է, որ նա օրը մինչև տասնևմէկ շիշ զինի է խմել։ Այս պարոնը իմ խորհրդով զինի խմելուց հրաժարւել է և ահա երկու տարի կը լինի, որ բոլորովին առողջ է։ Կան Թիֆլիսում արբեցողներ, որոնք սովորաբար շիշը մէկ մանէթանոց զինիով չեն բաւականանում, այլ, օրինակ՝ երկու շիշը այնքան եփում են, որ մէկ շիշ դառնայ և ապա այդ սարսափելի թոյնը իրանց փորն են ածում։ Այս վերջիններից մէկը 14 տարեկան հասակից սկսել էր արբենալ և նա 35 տարեկան հասկում մեռաւ թոքախտից։

Այս բաւական չէ. մեր դիտողութիւնը ցոյց է տալիս, որ սովորական արբեցողների որդիքը ևս թոքախտից են մեռնում, թէև վերջինները (որդիքը) չափաւոր կեանք վարէին, թէ տղերքը և թէ աղջկերքը, թէ նոցա արբեցող հայրը ուրիշ հիւանդութիւնից մեռած լինէր: Ահա մի գերդաստանի պատմութիւն, որի հայրը ծագել է առողջ ծնողներից, եղել է արբեցող, յայտնի չէ թէ ի՞նչ հիւանդութիւնից է մեռել, բայց ոչ թոքախտից. չորս աղջիկ է թաղել և մի տղայ: Բոլոր չորս աղջիկները մարդի գնացած՝ զանազան հասակներում և վերջինը 35 տարեկան վախճանւել են թոքախտից. իսկ տղէն 50 տարեկան հասակում, մի չափաւոր կեանք վարող մարդ, մեռնում է աղիքների տուբերկուլոզից—բարակացաւից, թէև թոքերում ևս փոքր ի շատէ փոփոխութիւն գտնւեց: Այստեղ որդեծնութիւնը աղջկերանց կեանքը կարճացրել է: Միւս արբեցողի մէկը ծագել է առողջ գերդաստանից, մեռել է յանկարծ, թողել է երկու տղայ և մի աղջիկ: Երկրորդ տղէն 25 տարեկան հասակում վախճանւում է թոքախտից, միւս տղէն և աղջիկը ունին այնպիսի կազմըւածք, որ կարելի է ասել, նրանք էլ ազատ չեն մնայ այդ հիւանդութիւնից, միևնոյն ժամանակ որդիքը շատ համեստ կեանք վարող անձեր են:

Նշանաւորն այն է, որ սովորական արբեցողները այնպէս վաղ չեն մեռնում թոքախտից, ինչպէս ժառանգական տրամադրութիւն ունեցողները: Վերջիններս ըստ մեծի մասին վախճանւում են 18-ից սկսած մինչև 30 տարին, իսկ արբեցողները, եթէ հիւանդութիւնը ի ծնէ ժառանգած չեն, աւելի ուշ են մեռնում՝ 35, 40, 50 մինչև անգամ 60 տարեկան հասակում: Նոյնպէս և արբեցողների որդիքը աւելի ուշ են մեռնում թոքախտից, թէև նոցա մայրը կենդանի և առողջ է և հայրը վախճանւել է ուրիշ հիւանդութիւնից, բայց ոչ թոքախտից: Սովորական արբեցողների հիւանդութիւնը սկսւում է ըստ մեծի մասին արիւն թքելով. նոյնպէս և ժառանգական տրամադրութիւն ունեցողները այդպէս են սկսում հիւանդանալ, եթէ գինի շատ են գործ ածում:

Այժմ դառնանք մի ուրիշ հանգամանքի: Եթէ մեզանից մէկը գնայ Պետտիգորսկ և կամենայ ծծմբի ջրի մէջ լողանալ ու բժշկից խորհուրդ հարցնի, այն բժիշկը իսկոյն կը սկսի նորա թոքերը զննել.

որովհետեւ նա փորձով զիտէ, որ եթէ թոքերը ամենասաննշան կերպով անգամ վնասուած են, նա մի քանի վաննայից յետոյ արիւն կը թքի: Մենք ինքներս այդպիսի դէպքերում (արիւն թքելուն ծծմբի վանաներից) Պեատիգորսկում ականատես ենք եղել: Մինչդեռ Քիֆլիսում հէնց մարդ իրան մի քիչ լաւ չէ զգում, իսկոյն վազ է տալիս բաղնիս և այնտեղ ամբողջ ժամեր անցկացնում: Բայց թէ մեր բաղնիսների ծծմբաջուրը թույլ կամ վնասուած կուրծք (թոքեր) ունեցողներին մեծ վնաս կարող է հասցնել, հիւանդութիւնը սաստկացնելով՝ դորա մասին ոչ ոք, կարծեմ, կասկած անգամ չ'ունի:

Մի քանի մասնագէտներ այն կարծիքն են յայտնում, որ ծծմբաջուրը կարող է սակաւարիւնութիւն յառաջ բերել, մինչդեռ Քիֆլիսեցիք անզգուշաբար բաղնիսի ջուրը խմում են և երբեմն բաւականին շատ: Ասել է թէ սակաւարիւններին ծծմբաջրի բաղնիսն անգամ վնասակար է, ուր մնաց այդ ջուրը խմելը, որը կարող է վատ հետեանքներ ունենալ: